

УДК : 338.27:620.9

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ
ВИРОБНИЦТВ РІДКОГО МОТОРНОГО ПАЛИВА**

DOI 10.30838/ P.ES.2224. 050718.102.74

Рудика В. І., к.е.н*ДП «ГИПРОКОКС»*

У статті обґрунтовано, що однією з умов підвищення енергетичної безпеки країни є розробка ефективного організаційно-економічного механізму розвитку виробництв рідкого моторного палива, яке наразі займає вагоме місце у балансі енергоресурсів країни. Метою даної статті є обґрунтування науково-методичного забезпечення розбудови організаційно-економічного механізму розвитку виробництв рідкого моторного палива в Україні. У статті обґрунтовано основні складові організаційного механізму забезпечення розвитку промисловості з виробництва рідкого моторного палива в Україні. Даний механізм містить три блоки: аналітичне забезпечення, прийняття рішень, виконання рішень й передбачає проведення аналізу стану ринку і технологій, оцінювання паливної безпеки країни та визначення пріоритетів її розвитку, моделювання сценаріїв розвитку, а також створення технологічних платформ і кластерів. Інструментами реалізації даного механізму є технологічні платформи й кластери. Організація і забезпечення їх функціонування в Україні має здійснюватися згідно методичного підходу, який складається з наступних етапів: підготовчий, організаційний і функціональний.

Ключові слова: національна економіка, промисловий комплекс, рідке моторне паливо, соціально-економічний розвиток, механізм.

UDC: 338.27:620.9

**THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM FOR THE
DEVELOPMENT OF LIQUID MOTOR FUEL PRODUCTION**

DOI 10.30838/ P.ES.2224. 050718.102.74

Rudyka V. I., Ph.D.*SE "GIPROKOKS"*

The article establishes that one of the conditions for enhancing the country's energy security is the elaboration of an efficient organizational and economic mechanism for the development of liquid motor fuel production, which currently occupies a significant place in the balance of energy resources of the country. The purpose of the article is to substantiate the scientific and methodological support for the elaboration of an organizational and economic mechanism for the development of liquid motor fuel production in Ukraine. The article justifies the main components of the organizational mechanism for the development of the industry specialized in producing liquid motor

fuel in Ukraine. The mechanism comprises three blocks: analytical support, decision-making, execution of decisions. It involves analyzing the state of the market and technologies, assessing the country's fuel security and determining its development priorities, modeling development scenarios, as well as creating technological platforms and clusters. Instruments for the implementation of this mechanism are technological platforms and clusters. The organization and maintenance of their functioning in Ukraine should be carried out in accordance with a methodological approach that consists of the following stages: preparatory, organizational and functional one.

Keywords: national economy, industrial complex, liquid motor fuel, socio-economic development, mechanism.

Актуальність проблеми. Забезпечення умов для підвищення енергетичної безпеки країни залежить від якості та ефективності механізму державного регулювання відносин у цій сфері. Розробка механізму державного регулювання процесів розвитку різних видів палива як з традиційних, так і з нетрадиційних джерел має базуватися єдиних загальнодержавних положеннях стратегії національної енергетичної безпеки. Наразі у багатьох країнах світу рідке моторне паливо займає ключові позиції у балансі енергоресурсів країни, тож стимулювання розвитку його виробництв можна вважати провідної глобальною тенденцією розвитку сучасного енергозабезпечення.

Аналіз останніх наукових досліджень. Різні аспекти розвитку енергетичної безпеки країни з точки зору системного підходу досліджені в роботах В. Бушуєва [1], М. Кизима [2], А. Кузнєцова [3], В. Логінова [4], Д. Саймона [5], М. Сіммонса [6], L.Yueh [7] та інших. Глобальні проблеми людства, у тому числі вичерпання невідновлювальних джерел енергетичних ресурсів та напрями зміцнення енергетичної безпеки країни з урахуванням альтернативних джерел енергії досліджували А. Захаров [8], Ю. Латов [9], Д. Медоуз [10], Дж. Форрестер [11] та інші.

Незважаючи на велику кількість досліджень, сфера виробництва рідкого моторного палива з традиційної та нетрадиційної сировини в Україні має низку невирішених проблем, пов'язаних із слабкою диверсифікованістю джерел постачання сировини, залежністю від глобальних ринкових змін та коливань, а також відсутністю наукового забезпечення формування складових організаційно-економічного механізму стимулювання розвитку виробництва рідкого моторного палива.

Метою статті є обґрунтування науково-методичного забезпечення розбудови організаційно-економічного механізму розвитку виробництв рідкого моторного палива в Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження. Поняття «механізм» широко використовується соціологами, фахівцями з державного управління, економістами. За допомогою цього поняття описується формування і реалізація різних напрямків здійснення державної політики у різних сферах суспільного життя.

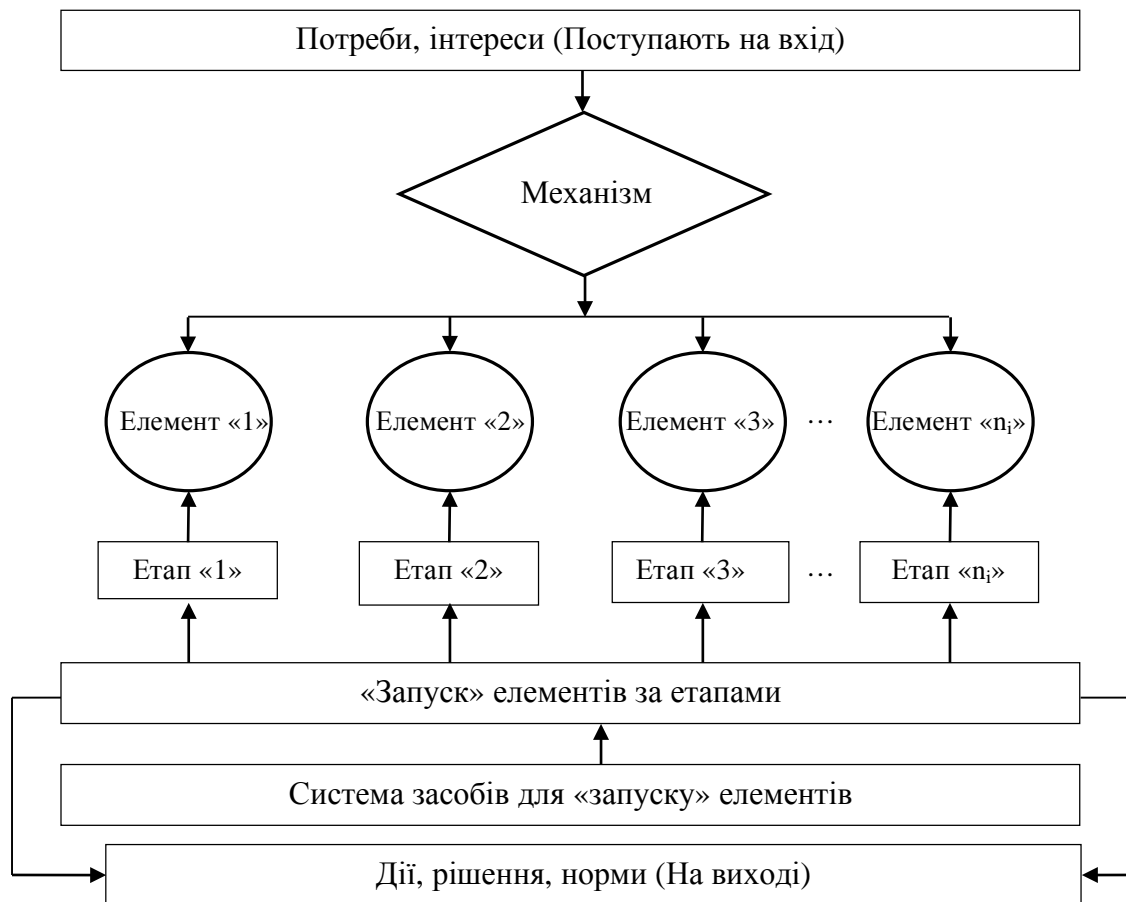
Загальновизнане поняття «механізм» трактується як ієрархічна система, яка визначає порядок діяльності або дій для досягнення поставленої мети. В. Муляр вважає, що механізм – це структура, а також схема руху цієї структури [12]. На думку Т. Заславської і Р. Ривкіна [13], при визначенні сутності поняття «механізму» потрібно враховувати елементи механізму та їх взаємозв'язки. Н. Нижник, Г. Леліков визначають механізм як сукупність дій, яка забезпечує здійснення етапів [14].

Узагальнюючи існуючі підходи, можна констатувати, що під механізмом більшість вчених розуміють складний пристрій, який включає певні елементи; дію або комплекс дій; взаємодію елементів; систему (комплекс) засобів. Призначення механізму полягає у перетворенні сигналів (потреб, інтересів), що поступають на його «вхід», в результати на «виході» (рішення, норми, інші дії). Механізми є складними (ієрархізованими) знаряддями для змін, що виникають самостійно і створюються свідомо (рис. 1). В механізмах існує головний елемент. Механізми характеризуються дискретністю дій, які розпадаються на етапи, при чому кожен етап дії обумовлює наступний, вмикаючи одну з наступних можливих складових механізму. С. Рудницький пропонує замінити методи як складові механізму, що використовуються постійно, поняттям «інститути», а засоби – поняттям «ресурси», які суттєво впливають на якість функціонування механізму або спричиняють його дисфункцію [15].

При встановленні співвідношення між механізмами і засобами слід підкреслити, що сам механізм є знаряддям (інструментом), а отже, в широкому розумінні – засобом для змін. З іншого боку, засоби, що вважаються складовими механізму, краще окреслити як ресурси. Наявність або відсутність ресурсів суттєво впливає на якість

функціонування механізму або спричиняє його дисфункцію, але, на думку Г. Нестеренко, самі ресурси у механізм не входять [16].

На діяльність механізму впливає зовнішнє оточення – політична система, стан політичної культури суспільства, економічна ситуація тощо. Необхідно також звернути увагу на проблеми, які можуть виникнути при встановленні складу механізму, зокрема на те, який механізм є підмеханізмом механізму, а який слід вважати окремим механізмом.

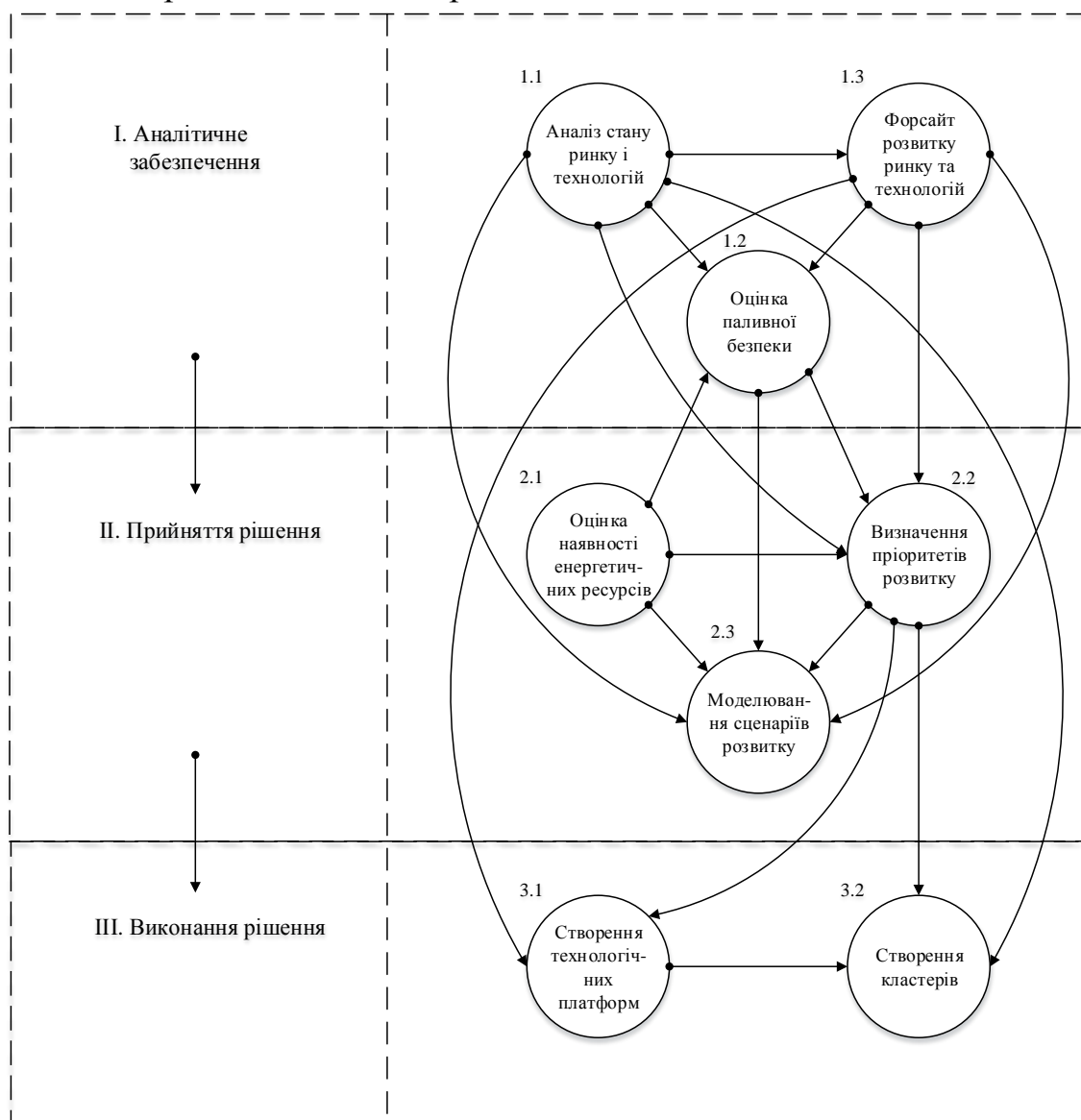

*Рис. 1. Схема функціонування механізму як ієрархічної системи
Авторська розробка.*

Так, О. Скакун вважає, що механізм правового регулювання є складовою частиною механізму соціального регулювання [17]. А. Колодій і А. Олійник [18] виділяють юридичний, психологічний і соціальний механізми. Якщо говорити про підмеханізми механізмів, то потрібно враховувати комплексність їх дій, а саме: недоліки одного з них здатні порушити нормальне функціонування інших, вважає М. Паламарчук [19]. У такому випадку виникає дисфункція механізму, яка не тотожна відсутності механізму як такого.

Етимологічний і філософський зміст поняття «механізм» надає можливість представити організаційний механізм забезпечення розвитку промисловості з виробництва рідкого моторного палива в Україні, як спосіб здійснення цілеспрямованої діяльності, як систему елементів та взаємозв'язків між ними, що забезпечують її розвиток внаслідок причинно-наслідкових зв'язків.

Загальна схема та основні складові організаційного механізму забезпечення розвитку промисловості з виробництва рідкого моторного палива в Україні наведені на рис. 2.

*Рис. 2. Організаційний механізм забезпечення розвитку промисловості з виробництва рідкого моторного палива в Україні
Авторська розробка.*

Перші два етапи (аналітичне забезпечення та прийняття рішення організаційного механізму забезпечення розвитку промисловості з виробництва рідкого моторного палива в Україні) розглядалися вище, тому зосередимося на третьому етапі «Виконання рішення». Цей етап передбачає створення технологічних платформ і кластерів і узгодження їх взаємодії.

Спочатку розглянемо таке організаційне утворення як технологічна платформа (ТП). Науковці по різному трактують сутність поняття «технологічна платформа». Так, на думку Д. Логвіна технологічна платформа – це специфічний комунікаційний інструмент, який спрямований на активізацію зусиль щодо створення перспективних технологій, нових продуктів, а також сприяючих залученню додаткових ресурсів для проведення досліджень на основі участі цих зацікавлених сторін – стейкхолдерів і інноваційного розвитку [20].

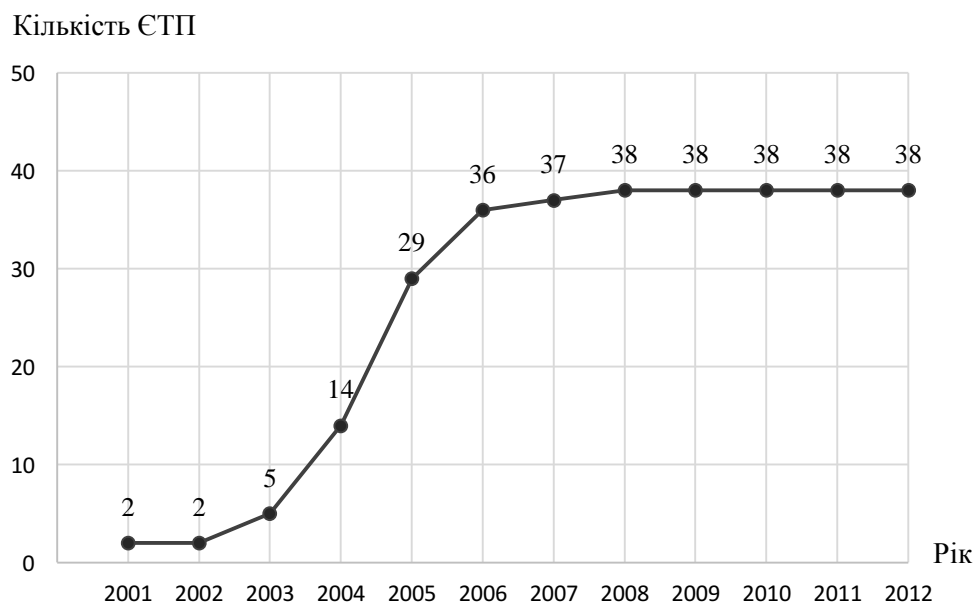
І. Дежина визначає поняття «технологічні платформи» як майданчики, де розробляється стратегія розвитку науково-технічних напрямів, яка потім лягає в основу конкретних програм і проектів рамкової програми науково-дослідних робіт [21].

Л. Федулова вважає, що технологічна платформа – це механізм державно-приватного партнерства у сфері науково-технологічного й промислового розвитку, реалізований за участю різних зацікавлених сторін, спрямований на поліпшення взаємодії й розвиток кооперації між державними й муніципальними органами, господарюючими суб'єктами – організаціями науки, освіти, реального сектора економіки, соціальної сфери, організаціями й об'єднаннями громадянського суспільства за найбільш перспективними напрямками досліджень і розробок, пов'язаним технологією та/або як такими, що мають єдину галузь застосування результатів і/або єдине функціональне призначення [22].

Таким чином, використовуючи контент-аналіз поняття «технологічна платформа» можна визначити як інструмент державної науково-технічної та інноваційної політики, який ґрунтується на державно-приватному партнерстві і спрямований на об'єднання зусиль зацікавлених акторів в науково-технічному та інноваційному розвитку економіки.

У 2000 р. ЄС висунув ініціативу створення Європейського наукового простору з метою зменшення фрагментарності дослідницької діяльності.

У 2001 р. в ЄС було створено перші дві Європейські технологічні платформи (ЄТП). Вперше концепція технологічних платформ була запропонована Європейською комісією в 2002 р. в Комюніке «Промислова політика у розширеній Європі». Поширення ЄТП набули у 7 рамковій програмі наукових досліджень і технологічного розвитку ЄС на 2007-2013 рр. Динаміка створення ЄТП в ЄС у 2001-2012 рр. наведена на рис. 3.

Рис. 3. Динаміка створення ЄТП в ЄС у 2001-2012 рр.

Джерело: [23]

На сьогоднішній день офіційне визнання Європейської комісії одержали 36 ЄТП.

Висновки. Таким чином, організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку промисловості з виробництва рідкого моторного палива в країні складається з трьох блоків: аналітичне забезпечення; прийняття рішення; виконання рішення.

Етап виконання рішення включає в себе створення технологічних платформ і кластерів. В Україні на цей час немає ніяких нормативно-правових і програмних підстав для створення і розвитку технологічних платформ, тому в країні вони перебувають у зародковому стані. Процес кластеризації економіки в Україні на сьогоднішній час також знаходиться на початковій стадії. Країна за субіндексом рівня кластерного розвитку (3,1) посідає тільки 108-е місце серед інших держав світу.

Організація і забезпечення функціонування технологічних платформ в Україні повинно здійснюватися згідно методичного підходу, який складається з наступних етапів: підготовчий, організаційний, дослідницький і комерціалізації. В Україні згідно цього методичного підходу пропонується створення ТП «Альтернативна енергетика», одним з основних напрямів досліджень якої є створення виробництва синтетичного рідкого моторного палива в країні з низькосортного вугілля.

Організація і забезпечення функціонування кластерів в Україні повинно здійснюватися згідно методичного підходу, який складається з наступних етапів: підготовчий, організаційний і функціональний. В Україні згідно цього методичного підходу пропонується створення кластеру з виробництва синтетичного рідкого моторного палива в Львівсько-Волинському басейні. Ефективне створення і забезпечення функціонування ТП і кластерів в країні можливе тільки на основі їх взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бушуев В.В., Конопляник А.А., Миркин Я.М. и др. Цена на нефть: анализ, тенденции, прогноз. – М. : ИД «Энергия», 2013. – 344 с.
2. Кизим М. О. Форсайт-прогнозування пріоритетних напрямів розвитку нанотехнологій і наноматеріалів у країнах світу й Україні : монографія / М. О. Кизим, І.Ю. Матюшенко, І. В. Шостак, М. О. Данова. Х. : ВД «ІНЖЕК», 2015. 272 с.
3. Кузнецов А.М. GTL: состояние и перспективы. / А.М. Кузнецов, В.И. Савельев, Н.В. Бахтизина. / Научно-технический вестник ОАО «НК «РОСНЕФТЬ». [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.rosneft.ru/upload/site1/document_publication/177183/v02_2012.pdf
4. Логинов В. А. Влияние рециркуляции синтез-газа на процесс синтеза углеводородов из СО и Н₂ на кобальтовых катализаторах. - Диссертация на соискание учёной степени кандидата технических наук [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.gubkin.ru/diss2/files/Dissertation_Loginov_VA.pdfReferences
5. Неисчерпаемый ресурс / Джулиан Саймон: Пер. с англ. – Челябинск: Социум, 2005. – 797 с.
6. Симмонс Мэтью Р. Закат арабской нефти. Будущее мировой экономики: пер. с англ. – М. : Поколение, 2007. – 496 с.
7. Yueh L. An International Approach to Energy Security / World Economic Forum, Global Agenda Council of Energy Security. URL: <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?lang=en&id=116594>.

8. Захаров А. Н. Глобальная энергетическая проблема в мировой экономике // Российский внешнеэкономический вестник. – 2017. – №3. – С. 3-10.
9. Латов Ю. Сущность и типология глобальных проблем [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.krugosvet.ru>
10. Медоуз Донелла Х., Медоуз Деннис Л., Рэндерс Йорген, Беренс III Вильям. Пределы роста: пер. с англ. – М. : Изд-во МГУ, 1991. – 207 с.
11. Форрестер Дж. Мировая динамика: пер. с англ. – М. : Изд-во «Наука», 1978.
12. Муляр В. І. Самореалізація особистості як соціальна проблема (філософсько-культурологічний аналіз). – Житомир: ЖІТІ. – 1997. – С. 107-108.
13. Заславская Т. И., Рывкина Р. В. Экономическая социология: исторические предпосылки и объект изучения. // Экономическая социология – перестройка. – М.: Прогресс, 1989. – С. 30.
14. Нижник Н., Леліков Г., Мосов С. Про співвідношення категорій «процес» і «механізм» та їх використання в управлінській діяльності органів виконавчої влади // Вісник державної служби України – 2001. – № 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.guds.gov.ua/control/uk/>
15. Рудницький С. В. Категорія «механізм» та гносеологічні можливості для опису явищ і процесів суспільно-політичного життя // Держава і право. Вип. 53. – С.679-685.
16. Нестеренко Г. О. Самовідтворення української політичної нації: принципи та механізми: Дис. докт. філос. наук. – К., 2008. – 347 с.
17. Скаун О.Ф. Теорія держави і права. – Х.: Консум. - 2001. – 656 с.
18. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права людини і громадянина в Україні. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – С. 219.
19. Паламарчук М.О. Ефективність механізмів народовладдя як основа внутрішньополітичної безпеки України: Дис. ... канд. політ. наук. – К., 2007. – С. 28.
20. Логвин Д. Д. Механизм формирования региональных технологических платформ // Социально-экономические явления и процессы – №11 (057). – 2013. – С. 65-69.
21. Дежина И. Г. Технологические платформы и инновационные кластеры: вместе или порознь? / Дежина И. Г. – М. : Издательство Института Гайдара, 2013 – 124 с.
22. Федулова Л.І. Технологічні платформи як механізм інтеграції освіти, науки та виробництва // Наукові праці. Економіка. Правознавство. Випуск 149. Том 161. – С. 81-86.
23. Густап Н.Н. Еввропейские технологические платформы: понятие, история создания, характеристика // Известия Томского политехнического университета – 2012 – Т. 321. – №6 – с. 56-59.